

FULL INFORMATIU

SOCIETAT CATALANA D'EGIPTOLOGIA

Afluent del Nilus - Número 3 / 1997

NOTÍCIES D'EGIPTE

El Caire

El Dr. Ali Hassan va ser nomenat director del Consell Suprem d'Antiguitats (CSA) el passat setembre, substituint al Dr. Nur el Din, que ha passat a ser el cap del Departament d'Egiptologia de la Universitat d'El Caire.

El Dr. Hassan vol dedicar gran part dels seus esforços a la conservació dels monuments, així com també vol aplicar algunes restriccions als membres de missions estrangeres que estan treballant a Egipte, ja que considera que s'havien concedit massa permisos d'excavació a títol individual i no a egiptòlegs recolzats per institucions científiques.

Museu d'El Caire

Com a resultat de l'intent de robatori que va tenir lloc al Museu Egipci d'El Caire a mitjans de setembre passat, les mesures de seguretat s'han vist amplïades amb la utilització d'aparells de vídeo de circuit tancat i més guardians a les sales. L'autor del robatori va ser un jove de 25 anys anomenat Sabri Amer, a qui en el moment de la seva detenció se li van trobar al damunt tres braçalets d'or, anells, i diversos objectes petits, així com una daga d'or, tots ells pertanyents al tresor de Tutankhamon.

Luxor

Actualment s'està fent una campanya molt activa dirigida als nadius de Gurna, que viuen en mig de les tombes privades, per traslladar-los fora de la zona. Fa gairebé 50 anys que s'està intentant que vagin a viure a un nou poble anomenat El Gurna el Guedida (La Nova Gurna), però tots els intents han fracassat. Ara les autoritats egípcies volen que s'instal·lin en un nou indret situat al nord de l'antiga Casa d'en Carter, construït per allotjar a la gent que es

Vista del poblat de Gurna.

va quedar sense casa com a resultat de les tempestes d'aigua que tingueren lloc al novembre de l'any 1994. Les noves cases estan proveïdes d'electricitat i aigua corrent. Algunes d'elles ja han estat ocupades, abandonant les antigues cases, que han estat tot seguit enderrocades, sobretot a la zona de Dra Abu el Naga prop de les tombes TT 162 i 164 i també de la zona de el Khokha prop de la tomba TT 181.

Nova York

El Metropolitan Museum de Nova York (MET), ha remodelat completament les sales dedicades a l'art de Tell el-Amarna (1353-1295 aC), que no s'havien "tocat" des de l'any 1978. L'art amarnià del MET està dividit en quatre àrees. Dues dedicades a les magnífiques escultures que s'hi exposen: el cap de quarsita vermella de la reina Tiyi, juntament amb un altre fragment de cap de jaspí groc, un cap de Tutankhamon, una estàtua sencera de Horemheb com a escriba, d'abans de ser coronat rei, nombrosos fragments d'estàtues d'Akhenaton, Nefertiti i de les princeses, etc. Una altra àrea està composta per uns 25 blocs amb relleus pintats (*talatats*) dels 130 que el Museu conserva, trobats a Hermòpolis i pro-

Estàtua del general Horemheb en l'actitud d'escriba reial.

cedents dels temples d'Amarna. L'última àrea està dedicada a la resta d'objectes amarnians: vasos de vidre i ceràmica, mobiliari, gerres d'alabastre, ceràmica, iveris, joies, etc.

Coincidint amb l'obertura d'aquestes noves instal·lacions el MET ha organitzat l'exposició "*Queen Nefertiti and the Royal Women: Images of Beauty from Ancient Egypt*" (del 8/10/96 al 2/02/97) on s'hi exhibeixen extraordinàries peces cedides pel Museu del Louvre i d'altres, però principalment per l'Ägyptisches Museum de Berlín.

Barcelona

Al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, C/Montalegre, 5 podem visitar fins el 15 de juny d'enguany l'exposició: *Les Cases de l'Ànima (5500 a.C./300 d.C.)*. *Les primeres maquetes de la història*.

Podrem gaudir de quasi un centenar de peces d'una qualitat excepcional, seleccionades d'entre les escultures d'Egipte, Mesopotàmia, Grècia i Roma. Són molt interessants les maquetes originals de terracuita provinents de diverses tombes egípcies del Regne Mig i també el plànol en paper de la tomba de Ramesses IV.

SOCIETAT CATALANA
D'EGIPTOLOGIA

Horari de Secretaria
Carrer Aragó 305 entl.
dilluns i dimarts
de 5,30 a les 8,30 h.

Per qualsevol informació o col·laboració relacionada amb el Full, truqueu al
Telèfon: 457 81 20

FULL INFORMATIU

Coordinació: Maite Mascort i Jaume Vivó

Disseny i Maquetació: Jaume Vivó

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

Papirs Mèdics

ELS metges egipcis (*swnw*) eren molt apreciats fora d'Egipte, per la qual cosa eren reclamats pels poderosos d'altres països. Però la seva medicina no es va poder deslligar mai de la màgia i els encantaments. Ara bé, els antics egipcis no van fer servir la màgia per tractar els traumatismes, problemes que, si més no, tenien una causa evident (per exemple un accident, l'atac d'algun animal, una baralla, etc.), sinó quan havien d'enfrontar-se a les malalties, les quals creien que eren provocades pels dimonis que entraven dins del cos de les persones.

F
b #

La paraula *swnw* està composta pels signes jeroglífics d'una fletxa i un bol de medicina.

És curiós que mentre havien arribat a aconseguir grans avenços en les pràctiques mèdiques, "com comptar" el cor (prendre el pols) i tractar fins i tot un atac cardíac, encara no coneixien a fons el cos humà.

Fins a nosaltres ha arribat una sèrie de documents escrits: ostraques, representacions dins les tombes, objectes i papirs que ens poden aproximar a la seva "medicina". D'alguns en fem una breu exposició.

PAPIR EBERS

Fou el primer papir mèdic conegut. Va ser adquirit per George Ebers al 1872 i es conserva a la Universitat de Leipzig. També és el més llarg, amb unes dimensions de 20,23 metres de llarg per 0,30 metres d'ample. Consta de 108 pàgines que ens parlen de més de 80 afeccions diferents, 12 de les quals estan barrejades amb fórmules màgiques. Es creu que data de la dinastia XVIII.

"Fer que una dona deixi de tenir la menstruació durant un any, dos anys o tres anys: qaa d'acàcia; col·loquintida; dàtils. A triturar ben fi dins d'un henu de mel. Un tampó serà impregnat. A col·locar dins de la seva vagina." (Eb. Núm. 783).

PAPIR EDWIN SMITH

Va ser comprat l'any 1862 per Edwin Smith, i prové de la Regió Tebana. Té una llargada de 4,68 m per 0,33 m d'amplada. Està escrit en escriptura hieràtica. És un tractat de patologia quirúrgica amb 48 casos de traumatismes i només una sola referència a la màgia en un cas desesperat. Es creu que data de la dinastia XVIII.

"Si tu examines un home que té un esquinçament de vèrtebra cervical tu li diràs: mira't les espatlles i el pit. Si ho fa i l'acció de mirar li és dolorosa, tu li diràs en aquest cas: un home que té un esguinç cervical. Una malaltia que jo tractaré. Tu l'embenaràs amb carn fresca el primer dia, després tu el curaràs amb imeru i mel cada dia fins la seva curació." (Sm núm. 30).

PAPIR HEARST

Trobat el 1899, està conservat a la Universitat de Califòrnia i consta de 18 pàgines. És un recull de receptes i encantaments a dir sobre els recipients de mesura on es preparaven els remeis per als budells, el cor, la bufeta de l'orina, els problemes d'ungles, els abscessos dentaris, els paràsits intestinals i les mossegades de cocodril i de felins. Són 260 receptes mèdiques de les quals 96 es troben en el papir Ebers. Data de la XVIII dinastia, del regnat de Tutmosis III.

"Remei per curar una ungla del dit del peu que està a punt de caure: Tu la curaràs mitjançant natró, resina de terebint, oli, mel, terra de Núbia. A aplicar sobre (l'ungla) i s'impedirà que l'apòsit li sigui pesant." (Hearst, 179).

GRAN PAPIR DE BERLÍN. Núm. 3.038 o papir Brugsch.

Va ésser adquirit per Passalacqua i es conserva al Museu de Berlín. Les seves

dimensions són de 5,16 m de llarg per 0,20 m d'ample. Consta de 24 pàgines que tracten de remeis contra els paràsits intestinals, les malalties dels pits, la tos, les hematuries i els dolors de les cames. També té receptes contraceptives, tractaments per a la fertilitat i tècniques per conèixer el sexe dels nous nats. És l'únic papir que té una recepta signada pel seu fabricant. Es creu que data de la dinastia XIX.

Junt amb aquest gran papir n'hi ha un de petit registrat amb el núm. 3.027, escrit el 1450 a.C. i que consta de 15 pàgines. Més que res és un text màgic que conté encantaments per a la protecció de mares i infants. És el tractat de pediatria més antic que es coneix, però té poc valor mèdic.

"Un altre mitjà de reconèixer si una dona parirà o si no parirà pas. (Tu posaràs) ordi i blat (dins de dos sacs de roba) que la dona regarà amb la seva orina cada dia, també sorra i dàtils en els dos sacs. (Si l'ordi i el blat) germinen tots dos, ella parirà. Si es l'ordi el que germina (el primer), serà un nen, si es el blat el que germina (el primer), serà nena. Si no germinen (ni l'una ni l'altre), no parirà." (Ber. núm. 199).

PAPIR DE LONDRES

Es conserva al Museu Britànic, registrat amb el número 10.059. Té 2,10 m de llargada per 0,175 m d'amplada. Està molt malmès i conté receptes i fórmules màgiques contra les malalties dels ulls, les malalties de les dones i les cremades. Es creu que data del regnat de Tutankhamon.

"Un altre remei per la malaltia sharu en els ulls: fetge de bou que haurà estat posat sobre un foc de tije de blat o d'ordi i empaltat del vapor que se n'escapa. El líquid serà qual·lat sobre els ulls" (Lon. núm. 35).

PAPIR DE KAHUN

Fou descobert per Flinders Petrie el 1888 i actualment es conserva a l'University College de Londres. En realitat

Estatueta d'Imhotep, deificat a la Baixa Època com a déu de la medicina. Època Saita (Museu del Louvre).

són dos fragments, l'un parla de veterinària i l'altre té 35 receptes contra les malalties de les dones. És un tractat de ginecologia però, malauradament, és molt incomplet.

És el text mèdic més antic que es coneix ja que sembla datar de l'any 2000 a.C.

"Instruccions a seguir (quan una dona té els ulls) malalts fins el punt de que no veu gens i que fins i tot té dolors al clatell. Tu diràs en aquest cas: són (secrecions) de l'úter en els ulls. I vet aquí el que faràs per això: fes-li una fumigació amb resina de terebint i d'oli de qualitat superior i fumiga-li la vagina amb això. Fumiga-li (també) els seus ulls amb potes d'oropendola. Després li faràs menjar el fetge d'un ase." (Kah. núm. 1).

PAPIR CALSBERG. Núm. VIII

Està conservat a l'Institut Egiptològic de la Universitat de Copenhague i tracta de temes ginecològics i de pronòstics de naixement. Està escrit en jeroglífics hieràtics i es creu que data de les dinasties XIX o XX, encara que els textos fan pensar en una còpia d'un altre de la XII dinastia.

"(Manera de distingir una dona que parirà) d'una dona que no parirà: Faràs que una dent d'all humitejat (de ....) quedi durant tota la nit fins l'alba (dins) la seva vagina. Si l'olor de l'all passa fins la seva boca, ella parirà. Si (no li passa) ella no parirà mai." (Car. núm. 4).

PAPIR CHESTER BEATTY. Núm. VI

Prové d'una col·lecció privada i es conserva al Museu Britànic, registrat amb el núm. 10.686. És un tractat de proctologia, "començament d'un recull de remeis per les malalties de l'anus", i es creu que data de la època ramèssida.

"Un altre remei per treure l'escalfor de l'anus: raïm sec, 1/16; fulles de meló, 1/16; dàtils frescos, 1/8; aht, 1/32; aigua. Deixar exposat tota la nit a la rosada. Prendre quatre dies 1/3." (Ch.B. 23 = VII, 6-8).

PAPIRS MÀGICS DE LEYDEN. Núms. I-343 i I-345

Tenen una llargada total de 5 m, i semblen una còpia d'un text més antic, encara que està escrit en el llenguatge de l'Egipci Clàssic. Conté receptes màgiques contra malalties variades.

"Un altre conjur del cap (malalt).

Horus lluitava contra Seth a l'espesura, estant tot sol. El fill de Geb es queixava i Re va entendre que Horus parés (de lluitar) i que el cap d'Horus estava malalt. Re cridà Isis: Afanya't i treu-li el seu mal! Isis va dir: Jo parlo, Isis, mare d'Horus, i ell serà vencedor de totes les malalties. Dir això sobre unes fulles d'un sol arbust, triturar-les a la mà esquerra, mullar-les amb llet, i amagar un gra dins d'una bena, fer-li set nusos i posar-li al coll de l'home." (Ley I 348, IV, 5-9).

Panel de la falsa porta d'Washduau (W3s-dw3w), Inspector dels metges de Palau. Trobada en la seva tomba del Cementiri Central de Guiza (dinastia V).

PAPIRS DEL RAMESSEU. Núms. III, IV i V

Descoberts per Quibell l'any 1896.

El III és un tractat de pediatria i també parla de les malalties oculars. El IV parla de les malalties de les dones. El V té 1 m de llarg per 0,13 m d'ample i no està escrit en hieràtic sinó amb una mena de jeroglífics cursius com els del tractat de veterinària del papir Kahun.

El III i el IV contenen també fórmules màgiques, però el V únicament conté prescripcions mèdiques que tracten dels tendons, lligaments, músculs i a vegades dels nervis. Alguns paràgrafs coincideixen tant amb el papir Ebers que semblen tenir un origen comú.

JOSEP DOMÉNECH
Soci núm. 179

Bibliografia:

- J. THORWALD, *El Alba de la Medicina*, Barcelona, 1968.
A-P. LECA, *La Médecine Égyptienne au temps des Pharaons*, Paris, 1971.
S. CURTO, *Medicina e medici nell'Antico Egitto*, Torí, 1972.

fb # fb # fb # fb #

HEMEROTECA

NOVEMBRE 1996 - GENER 1997

El País 11/11/96: "LA MISIÓN CATALANA EN OXIRRINCO HALLA INDICIOS DE UNA GRAN TUMBA INTACTA". La nova campanya en el jaciment d'Oxirrinc de la missió catalana codirigida pel Dr. Josep Padró, ha trobat indicis d'una tomba intacta d'època faraònica. S'ha estat treballant a la necròpolis saïta de la Dinastia XXVI intentant trobar restes sota les deixalles dipositades en excavacions anteriors. La prospecció s'ha fet amb l'ajuda tècnica de l'empresa ArqueoRadar, que ha permès investigar el subsòl sense la necessitat de remoure terres.

El País Semanal, 1/12/96: "CLEOPATRA VUELVE A REINAR EN ALEJANDRÍA". Amb motiu de les troballes arqueològiques al port d'Alexandria per l'arqueòleg submarí francès Franc Goddio, es repassa la història d'aquesta ciutat durant l'època ptolemàica, definida com a "egípcia per la geografia i grega per l'esperit i la població". També s'analitza la figura de la reina Cleopatra VII i la fascinació que la seva figura ha despertat sempre: des de Plutarc, passant per Shakespeare, fins a les nombroses versions cinematogràfiques del nostre segle. Aquest mateix tema és abordat a *La Vanguardia*, *La Revista*, el 5/12/96 i a la revista *Tiempo* el 9/12/96.

El País, 2/1/97: "JOSEP PADRÓ, EGIPTÓLOGO". Entrevista al Dr. Josep Padró amb motiu de la publicació del seu llibre *Historia del Egipto Faraónico* (Alianza 1996), i repàs de la seva trajectòria professional. Padró hi analitza l'estat actual de l'egiptologia al nostre país.

Historia 16, N. 248, desembre, 1996: "INFORME HATSHEPSUT, UNA REINA EN EL ESPLENDOR DE EGIPTO". Inclou tres articles: I. HATSHEPSUT Y LA DINASTÍA XVIII: PRESENCIA DE LA MUJER EN EL TRONO EGIPCIO, per Juan Cortés Martín. II. LA REINA FARAÓN per Jesús J. Urruela. III. EL ARTE EN LA ÉPOCA DE HATSHEPSUT per Ana Navajas. Resum a grans trets de la història de la Dinastia XVIII on es destaca la presència rellevant de les dones. D'entre totes elles destaca la reina Hatshepsut. La singulari-

tat del seu regnat, iniciat com a regent del jove Tutmosis III, rau en el fet que acaba per desplaçar-lo i es fa coronar ella mateixa "rei". També s'analitzen les innovacions artístiques d'aquest període: l'inici de la construcció de tombes a la Vall dels Reis dona un gran impuls a la pintura al temple. També és un gran moment per a l'arquitectura i per al relleu: el temple funerari de Deir-el-Bahari suposa l'aportació de nous elements arquitectònics i els seus relleus esdevenen una important font documental. En el camp de l'esultura, apareixen les estàtues-cub.

L'Express, 19/12/96: "DOSSIER SPÉCIAL: EGYPT, UNE PASSION FRANÇAISE". Dossier de 60 pàgines preparat per Dominique Simonnet i Yves Stavridés. Profusió d'articles agrupats sota tres apartats: "La Passió", "El Passat" i "El Present". A "la Passió", entre altres temes, s'hi analitzen les relacions de França amb Egipte des dels temps de les Croades, al S. XIII. A l'apartat del "Passat" hi destaquen l'article de Christiane Ziegler "3000 ANS D'HISTOIRE", una cronologia des del període predinàstic fins a Cleopatra, comparada amb altres civilitzacions, i l'article de Jean Yoyotte "LES MOTS CULTES" on l'autor analitza i reflexiona sobre el significat dels principals mots clau de la cultura egípcia: "Faraó", "Nil", "Dinastia", "Piràmides" etc. En l'apartat "Present" es fa un repàs de l'estat actual de les últimes troballes, Alexandria i les tombes dels fills de Ramesses II. També hi ha un article-retrat sobre l'arquitecte J-P. Lauer i una entrevista amb el president egipci Hosni Mubarak. I per acabar, una "guia pràctica": guies turístiques, vídeos, pel·lícules, exposicions i novetats bibliogràfiques.

IMMA PANYELLA
Sòcia núm. 277

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

Orígens del Canal de Sues

Des dels temps més antics, es va veure la importància que tenia una via navegable que unís els mars Mediterrani i Roig, realitzant-se aquesta comunicació pel Nil. Aristòtil (*Meteorologia*) i Herodot (*Història. Llibre II*) la descriuen amb cert detall.

En síntesi, podem dividir el canal en tres grans parts: la primera, que la podríem dir natural, estava constituïda per el propi Nil des de la seva boca Pelúsica a la Mediterrània, fins una mica al sud de la ciutat de Bubastis, la segona part, o canal artificial pròpiament dit, que transcorria per la vall coneguda actualment com a Wadi Tumilat, des de la ciutat de Bubastis fins les proximitats de Pithom (Tell el Maskhuta), situada a l'extrem nord de l'actual llac Thimsah. I la tercera part, que transcorria pel que avui són els llacs Amargs, en comunicació en aquella època amb el mar Roig, seguint la direcció de l'actual canal de Sues.

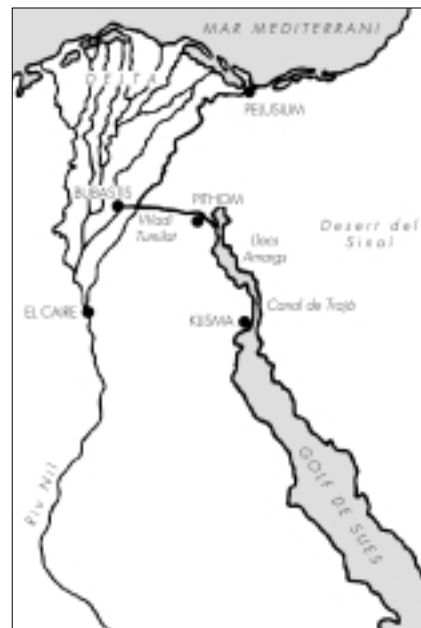
Les restes que s'han trobat del canal permeten fixar la seva amplada en uns 45 m i la profunditat en quasi 5 m.

Si ordenem cronològicament els noms dels faraons que van intervenir en la construcció i ampliació del canal obtenim la següent relació:

SESOTRIS? - Faraó indeterminat anomenat per Aristòtil com a primer constructor.

SETI I. (1312-1298 a.C.) - Possiblement primer constructor o iniciador de les obres.

NECAU. (609-594 a.C.) - Inicià? o amplià el canal abandonant posteriorment les obres, acabant-se sota la dominació del rei persa Darius (522-485 a.C.)

PTOLOMEU FILADELF (285 a.C.) - Últim faraó que podem relacionar amb el canal, el restaura i el reobre novament.

S'atribueix a l'emperador romà Trajà la construcció d'un canal que unia la part sud del petit llac Amarg fins a la ciutat de Klysm a al nord del golf de Sues. El més probable és que aquest canal fos construït pel príncep àrab Amr Idn el-Asi, conqueridor d'Egipte el segle VIIIè de la nostra era, essent utilitzat com a via navegable durant un segle, fins que el califa Al-Manshur, durant una guerra amb un altre príncep que s'havia revoltat contra ell l'any 762 o 765, va ordenar per raons militars que fos destruït, quedant així fins la construcció de l'actual canal de Sues (any 1869) al segle passat.

FERRAN VILARDELL
Sòcia núm. 267

LLIBRERIA MIZAR
LLIBRES D'EGIPTOLOGIA

Soliciteu catàlegs a:
Còrsega 203-205
(cantonada Casanova)
08036 Barcelona

Tel/Fax (93) 439 30 29

MULTIMEDIA CD-ROM

NILO. UN VIAJE POR EGIPTO
PREU: 9.900 PTES.

EL SUEÑO DEL FARAÓN
PREU: 6.995 PTES.

LLIBRES

NICOLAS GRIMAL
HISTORIA DEL ANTIGUO EGIPTO
PREU: 4.160 PTES.

FLORENCE BRAUNSTEIN
EL REY ESCORPIÓN
PREU: 1.975 PTES.

CHRISTIAN JACQ
LAS EGIPCAS
PREU: 2.800 PTES.

10% de descompte en tots els llibres pels membres de la Societat Catalana d'Egiptologia